

Л.М. Ніколенко,
д-р юрид. наук, проф.,
завідувач кафедри юридичних дисциплін,
Донецький юридичний інститут МВС України, м. Маріуполь

АКТУАЛІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Розвиток вищої юридичної освіти в Україні здійснюється в умовах прагнення нашої держави стати повноправним членом європейського співтовариства, входження України до міжнародного освітнього простору, адаптації національних законодавчих норм до міжнародних стандартів, оновлення українського законодавства відповідно до принципів встановлених європейським співтовариством. Реформи, які здійснюються в системі юстиції, прокуратури та адвокатури, судовій та правоохоронній системі, а також зміни, які впроваджуються у всіх сферах суспільства висувають нові вимоги до підготовки юристів. Побудувати європейську, правову та демократичну державу не можливо без належного та якісного рівня підготовки правників. Саме від них залежить наскільки якісно будуть впроваджуватися та реалізовуватися реформи в Україні. Зміни, що відбуваються в українському суспільстві спонукають реформувати підхід до підготовки юристів в закладах вищої освіти. Наразі в Україні приблизно 183 заклади вищої освіти, що готують юристів. Для порівняння, у Німеччині їх 44, у Японії – менш як 10 [1].

В умовах впровадження європейських стандартів, модернізації економіки, застосування інноваційних підходів та інформаційних технологій, проблема підготовки юристів, що відповідають вимогам сучасності є ключовою й основоположною для всього суспільства. Протягом тривалого часу спеціальність «Право» є однією з найпопулярніших серед абітурієнтів та студентів. Незважаючи на те, що постійно наголошується на перевантаженні ринка праці юристами, сьогодні існує потреба у підготовці правників з високим рівнем обізнаності, тому що саме від юристів залежить не тільки ефективність розвитку та функціонування економіки, а також інтегрування України в міжнародну спільноту. Рівень підготовки юристів впливає на якість прийнятих нормативних актів. Протиріччя юридичного масиву діючим економічним законам об'єктивно провокує економічний спад, що може призвести до глибокої економічної кризи, зниження життєвого рівня громадян, падіння курсу національної валюти тощо. Саме для попередження всіх цих кризових показників необхідно сформулювати в процесі навчання достатній професійний рівень підготовки майбутніх юристів та уміння належним чином використовувати свої знання. В.С. Рижиков підкреслює, що в умовах ринкової економіки існує проблема при підготовці сучасних юристів правознавців, адже від прийнятих правових законів і норм залежить ефективність функціонування економіки [2].

Сучасні умови розвитку держави виокремлюють необхідність впровадження нових вимог і підходів до підготовки майбутніх юристів. Разом з тим, варто враховувати й ті обставини, які негативно впливають на їх підготовку.

Слід констатувати, що рівень правової обізнаності та культури, на жаль в українському суспільстві, знаходиться на низькому рівні. Тому юридична освіта повинна бути спрямована не тільки на формування системи навчання, формування професійних компетентостей, а також на створення нового рівня правової культури та правосвідомості особи, її ціннісних орієнтирів та активної позиції як члена громадянського суспільства, а також сприяння всебічному розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвитку її розумових та фізичних здібностей, талантів, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору [2].

Міністерство освіти і науки України сформувало науково-методичну комісію з правознавства Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки, завданням якої є розробка єдиних стандартів юридичної освіти. До цього часу розробка проекту стандартів не завершена та знаходиться на стадії обговорення [3]. Також Міністерством освіти і науки України спільно з Міністерством юстиції України, із залученням провідних вітчизняних науковців та експертів в галузі правової освіти, за активної допомоги проектів ОБСЄ та USAID розроблено проект Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії (далі – Концепція). Концепція визначає нові напрями підготовки, що в першу чергу спрямовані на підготовку фахівців, які відповідатимуть сучасним вимогам. Реформування юридичної освіти в Україні передбачатиме зміни системи суспільних відносин в правничій сфері, а саме відмову від системи дворівневої підготовки спеціалістів й запровадження уніфікованої (наскрізної) магістерської програми за спеціальністю «Право», відмову від заочної (дистанційної) форми навчання, обмеження набору на навчання. Проект Концепції передбачає введення єдиного кваліфікаційного іспиту для всіх правників, описує компетентності, якими повинна володіти людина з юридичною освітою, та містить вказівки щодо нових методик викладання. Також основним положенням проекту Концепції є те, що підготовку правника в Україні мають здійснювати правничі школи, які належать до сфери компетенції Міністерства освіти і науки України (класичні університети, профільні університети), та приватні вищі навчальні заклади, що отримали ліцензію Міністерства освіти і науки України [4].

Більшість положень проекту Концепції є позитивними та спрямованими на розвиток правничої освіти, але деякі положення вимагають уточнення або доопрацювання. Так, у 2017 р. запроваджено вступ на освітній ступень магістр «Права» за допомогою складання зовнішнього незалежного тестування. У 2018 р. зовнішнього незалежного тестування отримало подальший розвиток. Але якщо проаналізувати зміст тестів, то вони містили

завдання з 8 базових правничих дисциплін: конституційне право України, адміністративне право України, цивільне право України, цивільне процесуальне право України, кримінальне право України, кримінальне процесуальне право України, міжнародне публічне право, міжнародний захист прав людини. В цьому переліку відсутня правнича дисципліна – господарське право та господарське процесуальне право. У зв'язку з цим заклади вищої освіти стали скорочувати часи на викладання дисципліни господарське право та господарське процесуальне право. З аналізу змісту навчальних програм можна констатувати, що в українській юридичній освіті домінує інформаційна модель навчання, а не компетентнісна, що суттєво відбивається на якості вищої юридичної освіти.

Тому виникає запитання, як майбутні юристи будуть працювати у відносинах де учасниками є суб'єкти господарювання, як вони будуть представляти їх інтереси та захищати їх права у господарських судах, який рівень підготовки буде у суддів господарських суддів й т.д., якщо на жаль, вони не будуть мати належний рівень знань господарського законодавства відповідно до сучасних вимог. А.Г. Бобкова зазначає, що навчальна дисципліна «Господарське право» має на меті дати студентам ґрунтовні знання з господарського права з урахуванням особливостей основних положень правового регулювання господарських відносин, законодавства, теоретичних знань та набуття практичних навичок, які необхідні для застосування норм господарського права [5, с. 5].

На необхідність більш поглибленого вивчення господарського права та господарського процесуального права, визнання господарського права базовою дисципліною, а також включення цих дисциплін в перелік зовнішнього незалежного тестування вказують наступні положення.

Господарське законодавство є правовою основою будь-якої країни, тому його розвиток спрямований на вирішення актуальних завдань для сучасної правової системи. В економіці держави під впливом європейських процесів відбувається модернізація, яка потребує досвідчених спеціалістів не тільки економістів та менеджерів, а також юристів. Академік В.К. Мамутов підкреслював, що право завжди супроводжує економіку [6, с. 233-241]. Процес інтегрування України в Європейський союз зумовлює не тільки новий погляд на господарське національне законодавство, а також збереження специфіки господарських відносин.

Ще одним показником необхідності актуалізації господарського права в процесі навчання юристів є досвід європейських країн, який демонструє, що господарське законодавство в їх країні та відповідно господарське право займе провідне місце. Слід звернути увагу на Німеччину та її практичний досвід в адаптації німецького господарського законодавства до законодавства ЄС. Європейський Союз прагне до систематизації господарського законодавства. Із цією метою видано «Господарський кодекс ЄС», в якому систематизовані найважливіші нормативно-правові акти. Українським законодавцям потрібно частіше звертати увагу на даний кодекс,

що допоможе зближенню стандартів ЄС зі стандартами господарських відносин в Україні [7, с. 64].

Сучасний етап розвитку спонукає по новому поглянути на господарське законодавство та сформувані нові методи його формування з врахуванням європейських принципів розвитку суспільства, у тому числі з врахуванням наступних принципів: виживання націй, тотальної економії ресурсів, збереження та відновлення навколишнього середовища. В процесі економічного розвитку будь-якої держави повинен бути пріоритет суспільства [8, с. 248-250].

Економічна криза в Україні продемонструвала не достатність кваліфікованих кадрів, у тому числі юристів, які б змогли запобігти падінню економічних показників. В сучасних умовах, коли Україна демонструє зріст економіки, збільшення кількості підприємств у порівнянні з попередніми роками, у тому числі інноваційно-технологічних підприємств, виникає потреба у фахівцях-юристах які мають комплексне знання (що може забезпечити тільки господарське право) та можуть вирішувати проблеми незалежно від форми власності, організаційно-правової форми або специфіки тощо.

Щодо визнання українського господарського законодавства як прогресивного та інноваційного законодавства, то про це наголошує у своїй статті В.К. Мамутов, «професор сравнительного права Лондонского университета У.Батлер перевел Хозяйственный кодекс на английский язык. Перевод издан в Лондоне. В аннотации и во вступлении к переводу У.Батлер оценил этот кодекс как «правовое достижение». Он пишет: «Из всех кодексов, принятых в странах СНГ с начала перехода к рыночной экономике, Хозяйственный кодекс Украины является самой необычной, по своему самой инновационной частью законодательства» [9; 10].

Слід визначити, що від стану та розвитку юридичної освіти і науки України залежить ефективність та якість реалізації економічних та правових реформ, процес адаптації та гармонізації українського законодавства з міжнародним законодавством, створення сучасного суспільства з ефективною правовою системою, високим рівнем правової культури, що буде сприятиме становленню України як правової, демократичної та соціальної держави, в якій діє принцип верховенства права. Тому без визнання господарського права базовою дисципліною не можливо підготувати юриста, який буде відповідати вимогам сучасного ринку праці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Романенко Ю. Як стати юристом майбутнього. URL: <https://studway.com.ua/stati-yuristom-maybutnogo/>
2. Рижиков В.С. Зміст та складові професійної підготовки майбутніх юристів відповідно професіограмі. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/2011_2/11rvsuvp.pdf

3. Національна програма правової освіти населення: затверджена Указом Президента України від 18.10.2001 № 992/2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 43. Ст. 1921.

4. Проект Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. URL: <http://uba.ua/documents/2016%20-%2009%20-%2014%20-%20Education%20Concept.pdf>

5. Бобкова А.Г., Моїсєєв Ю.О., Павлюченко Ю.М. Господарське право: практикум. За заг. ред. А.Г. Бобкової. Харків: Право, 2018. 592 с.

6. Мамутов В.К. Общие проблемы науки хозяйственного права на стыке XX и XXI веков. *Право Украины*. 2011. № 3/4. С. 233-241.

7. Замрига А. Проблематика оновлення господарського законодавства в контексті угоди про Асоціацію між Україною та ЄС. *Підприємство, господарство і право*. 2016. № 6. С.60-65.

8. Прилуцький Р.Б. Особливості формування господарського законодавства України на сучасному етапі розвитку людства. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. № 2. С. 248-251. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2011_2_46

9. Мамутов В.К. Хозяйственный кодекс в системе правового обеспечения экономики в Украине. URL: <http://www.iepd.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/08/%D0%A5%D0%9E%D0%97%D0%AF%D0%99%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AB%D0%99-%D0%9A%D0%9E%D0%94%D0%95%D0%9A%D0%A1-%D0%92-%D0%A1%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%95%D0%9C%D0%95.pdf>

10. Butler W.E. Economic Code of Ukraine. London, Wildy, Simmonds and Hill, Publishing, 2004. P. IX.

В.Г. Олюха,

д-р юрид. наук, доц.,

в.о. провідного наукового співробітника відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки,

Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ

ЩОДО ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ЕНЕРГОПРОСТОРУ

Сталий розвиток нашої країни можливий за умови проведення державою економічної політики, що спрямована на забезпечення розвитку національного енергопростору з перспективою його входження як складової до європейського. Розвиток енергетики здатен забезпечити виведення економіки із кризового стану. Цікавим є досвід США. Так, одним із напрямів реформ Ф. Рузвельта з подолання Великої депресії полягав у розвитку